

TÓTH SÁNDOR LÁSZLÓ – PAPP SÁNDOR

A Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék története*

The development of the Medieval and Early Modern History Department. Among the forerunners of our department one should mention the Institute of Hungarian History and the Institute of Hungarian Cultural History in the Faculty of Arts inside the Ferenc József Royal Hungarian University (moved to Szeged from Kolozsvár in 1921, today Cluj Napoca in Romania). These two institutes were merged into one in 1940 inside the Miklós Horthy University (called from 1946 University of Szeged and from 1963 Attila József University). The Institute of Hungarian History were divided into two departments in 1964: Medieval Hungarian History Department and Modern Hungarian History Department. The former department later in 1989 got its current name. Its members research and teach medieval Hungarian history (prehistory, the Arpadian and Angevin/Anjou age etc.) and early modern Hungarian history (16–18th centuries). The study treats the research fields and studies of the members of the department and its forerunners as well.

Keywords: Institute of Hungarian History, Institute of Hungarian Cultural History, Medieval and early Modern Hungarian History Department, Hungarian prehistory, history of the Arpadian and Angevin era, 16–18th century Hungarian history

Tanszékünk életében ma is jelentősége van annak a ténynek, hogy intézményünk elődje a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem volt. Az egyetem Szegedre költözése (1921) után a korábbi szervezeti keretek fenntartására törekedett. A Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Karon belül három tanszék, akkori elnevezés szerint intézet, gondozta a történészképzést. Mindhárom intézet kötődött egy-egy jeles, a trianoni béke után Kolozsvárról áttelepült professzorhoz. Márki Sándor (1853–1925) a Közép- és Újkori Történelmi Intézet vezetőjeként az egyetemes történet oktatását gondozta. Szádeczky-Kardoss Lajos (1859–1935) a Magyar Történelmi Intézetet, Erdélyi László (1868–1947) pedig a Magyar Művelődéstörténelmi Intézetet irányította.¹ A kolozsvári történészképzés utóbbi két eleme számít a jelen tanszékünk elődjének, a Magyar Történelmi Intézet és a

* Köszönetünket szeretnénk kifejezni az egyetemi levéltár vezetőjének, Vajda Tamásnak azért, hogy tanácsaival és az általa összegyűjtött anyag önzetlen átadásával segítette munkánkat. A tőle kapott adatokból, valamint az MTA Kézirattárában, illetve az egyetemi levéltárban őrzött dokumentumokból csak töredéket használhattunk itt fel.

¹ A három intézetvezetőre lásd Almanach 1971, 67, 86, 103; Kristó 1999, 249.

Magyar Művelődéstörténelmi Intézet. Újabb változás akkor következett be, amikor 1940-ben Kolozsvárra visszaköltözött az egyetemi professzorok egy része. Ekkor, 1940 októberétől Magyar Királyi Horthy Miklós Tudományegyetem néven működött tovább Szegeden az egyetem gyakorlatilag 1945/1946-ig, jogilag 1947-ig, amikor a Szegedi Tudományegyetem nevet kapta. A bölcsészettudományi karon az eddigi három történelmi intézet helyett kettőt alakítottak ki, az egyik az egyetemes történettel foglalkozó intézet, a másik pedig a magyar történelmet oktató, összevont Magyar Történelmi és Művelődéstörténelmi Intézet.² Ebben a korban igen jelentős történészek dolgoztak a tanszék elődeinek tekinthető intézetekben, a következőkben nekik kívánunk emléket állítani.³

A Magyar Történelmi Intézet professzorai a következők voltak: a kolozsvári egyetemen az első vezető Szabó Károly (1872–1890), akit Vajda Gyula az 1890–1891-es tanévben helyettesített. Őt követte hosszú időn át vezetőként Szádeczky-Kardoss Lajos az 1891 és 1919 közötti időszakban. Szádeczky 1920–1922 között szabadságoltatta magát a nemzetgyűlési képviselői tevékenysége miatt. Helyettesítését az 1920/21. tanév első félévében a Kolozsvárról elűzött Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem és a Pozsonyból elűldözött Erzsébet Királyné Tudományegyetem közötti együttműködés keretében Hodinka Antal (1864–1946), a 2. félévben szintén Hodinka Antal és a Ferenc József Tudományegyetem magántanára, Bruckner Győző (1877–1962), az 1921–1922-es tanévben pedig Erdélyi László egyetemi nyugalmazott rendes tanár végezte. Szádeczky-Kardoss Lajos a középkori és kora újkori magyar történelem jeles kutatójaként további hét éven át (1922–1929), a 70 éves korában bekövetkezett nyugdíjazásáig vezette a Magyar Történelmi Intézetet.⁴ A nyugdíjazása azonban nem ment teljesen zökkenőmentesen, mivel a kar Szádeczky professzor nyugdíjazási kérelme tárgyalásakor úgy döntött, hogy a dékán kérje még egy évig az oktatási minisztertől az állása meghosszabbítását.⁵ Szádeczky számos kiváló monográfiájából kiemelhető 1893-ból az Erdély és Mihály vajda (Mihai Viteazul) kapcsolatát vizsgáló könyve, az 1913-ban publikált kétkötetes munkája az iparfejlődésről, valamint az 1927-ben megjelent székely monográfiája.⁶ Kevésbé ismert, hogy aktívan részt vett a gróf Zichy Jenő által vezetett kaukázusi és közép-ázsiai tudományos expedícióban, amelyről gyorsírásos naplót vezetett.⁷ Neki jutott az a szomorú kötelesség, hogy 1919. május 30-án jegyzőkönyvileg át kellett adnia a kolozsvári egyetem magyar történelmi szemináriumát a román hatóságokat képviselő bizottságnak. Ugyanakkor kifejezte tiltakozását is az eljárás törvénytelen volta miatt.⁸

Szádeczkyt megbízott vezetőként Fögel József (1884–1941) – aki Márki Sándor halála után, 1926–1941 között irányította a Közép- és Újkori Történelmi Intézetet – követte fél-

² Kristó 1999, 251.

³ Almanach 1971, 251–253.

⁴ Szádeczky-Kardoss Lajos munkásságára lásd Almanach 1971, 103; Kristó 1999, 249–250; vö. még Kis 2022. 13–25.

⁵ MTAK MS (Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, Manuscripts) 4165.85; a BTK 555/1928–29. évi 8. rendes kari tanácsi jegyzőkönyve.

⁶ Szádeczky 1893; Szádeczky 1913; Szádeczky-Kardoss 1927.

⁷ E napló kiadását lásd Szádeczky 2000.

⁸ MTAK MS 4165.56. Az egyetem román kézre kerülésének bővebb összefüggéseire: Vajda 2020, 16–33; további forrásokat lásd Marjanucz – Szabó – Tóth – Vajda 2019, 245–252.

évig (1929/30. 1. félév).⁹ A második félévben Erdélyi László volt a megbízott vezető. Majd a fiatal, akkor 32 éves Mályusz Elemér (1898–1989) kapott kinevezést a tanszék élére, aki négy évig (1930–1934) töltötte be ezt a posztot, majd Budapestre került a Pázmány Péter Tudományegyetemre.¹⁰ Mályusz utódként a vezetői stallumot Hóman Bálint tanítványa, Deér József (1905–1972) nyerte el előbb megbízott (1934–1936), majd kinevezett intézetvezetőként (1936–1940). A második bécsi döntés következtében az egyetemmel együtt Kolozsvárra költözött, azonban a háború után kis idővel (1948) elhagyta az országot és Bernben lett egyetemi tanár.¹¹ Deér elsősorban a korai magyar történelem, őstörténet, továbbá a magyar szentkorona kiváló kutatója volt.¹² Az 1940–1941-ben bekövetkezett változások során az összevont magyar történeti intézetek élére az egyháztörténettel foglalkozó premontrei kanonok, Hermann István Egyed (1940–1949) került.¹³

A kolozsvári Magyar Művelődéstörténeti Intézet professzorai közül meg kell említeni Vajda Gyulát (1896–1909), akit e tisztségében 1912–1919 között Erdélyi László bencés szerzetes, korábban pannonhalmi főiskolai tanár, rendi levéltáros és könyvtáros követte. Erdélyi hírnevet szerzett egyháztörténeti munkásságával és összefoglaló magyar művelődéstörténeti munkájával. 1919–1921 között házitanítóként működött, illetve a Kolozsvári Felekezeti Egyetemen és a Marianum Leánygimnáziumban tanított. Így a szegedi intézetvezetést csak 1921-ben vette át és 17 éven át folytatta (1921–1938).¹⁴

A következő, nagyobb fordulat a szegedi egyetem életében a második világháború után, a szocialista rendszer kiépítése időszakában, 1949–1950-ben következett be. Kezdetben maradt a két intézet, az egyik az egyetemes történelem, a másik a magyar történelem oktatását gondozta. A Közép- és Újkori Történelmi Intézet élére a középkori diplomáciával és a pápaság történetével foglalkozó Tóth Lászlót (1942–1950)¹⁵ felváltó, kandidátusi fokozatot csak később elnyerő Geróné Fazekas Erzsébet (1900–1967) került professzorként.¹⁶ Az intézet neve változott, az Egyetemes Történeti Tanszék nevet kapta, majd 1953-ban kettévált Középkori Egyetemes Történeti Tanszékre (Kulcsár Zsuzsanna [1912–1990] vezetésével), illetve Új- és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszékre.¹⁷ A másik, tanszékünk elődjének tekinthető Magyar Történelmi Intézet élére a magántanári habilitációval rendelkező Mérei Gyula (1911–2002) került, aki a 19–20. századi magyar gazdaság- és társadalomtörténet jeles kutatójaként később kandidátusi (1952) és akadémiai doktori (1967) fokozatot szerzett.¹⁸ Ebben az intézetben tanított 1949/1950-ben immár marxista felfogásban Lederer Emma (1897–1977) és őt követően a Budapestről érkező Karácsonyi Béla (1919–

⁹ Almanach 1971, 69.

¹⁰ Almanach 1971, 85; Kristó 1999, 251. A 22 évesen doktorált Mályusz hatalmas életművéből egyetlen monográfia sem esett szegedi éveire.

¹¹ Deér Józsefre lásd Almanach 1971, 63–64; Kristó 1999, 251; vö. még Koszta 2006.

¹² Legkiemelkedőbb munkái Deér 1928; Deér 1938; 1966. Publikációs jegyzékére lásd Koszta 2006, 121–131.

¹³ Almanach 1971, 74; Kristó 1999, 251–252; kiemelendő Hermann 1973.

¹⁴ Erdélyi Lászlóra lásd Almanach 1971, 67; Kristó 1999, 249–250. Gazdag munkásságából kiemelendő Erdélyi 1915–1918; Erdélyi 1930.

¹⁵ Tóth Lászlóra lásd Almanach 1971, 111–112.

¹⁶ Almanach 1971, 67.

¹⁷ Kristó 1999, 253.

¹⁸ Almanach 1971, 87–88.

1995) intézeti tanári, majd 1952-től docensi beosztásban. Kiváló filológus és oktató volt, de marxista szellemű középkori magyar egyetemi jegyzeteken kívül kevés publikáció fűződik a nevéhez, jóllehet negyedmagával 1949-ben Kossuth-díjat kapott a *Magyarország története* című tankönyvéért. Karácsonyi publikációi közül forráskiadásai emelhetők ki; a 13. századi magyar–lengyel krónika, különösképpen pedig a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola jeles középkorkutatójával, Szegfű Lászlóval közösen kiadott Gellért püspök *Deliberatiója*.¹⁹

1964-ben a Magyar Történelmi Intézet kettévált, Középkori Magyar Történelmi Tanszék-re és Újkori Magyar Történelmi Tanszék-re. Az előbbi tekinthető tanszékünk elődjének, és a Középkori Magyar Történelmi Tanszék hosszú ideig, 1989-ig ezen a néven működött, jóllehet munkatársai között kora újkori magyar történelemmel foglalkozó kutatók és oktatók is voltak.²⁰ Először két évig átmenetileg a Középkori Egyetemes Történelmi Tanszék vezetője, Wittman Tibor (1923–1972) egyetemi tanár,²¹ majd egy évig docensként Karácsonyi Béla vezette a tanszékét.²² A tanszék által oktatásban és kutatásban lefedett korszak a magyar középkor története volt, amit a kor marxista felfogásának megfelelően feudalizmusnak neveztek, és ami alatt az államalapítástól egészen II. József haláláig (1790) tartó időszakot értették. A tanszéken a középkorászokat kezdetben Karácsonyi Béla képviselte, aki az előadásokat tartotta, valamint S. Kiss Erzsébet adjunktus, aki jobbjára a szemináriumokat vezette.²³ Hozzájuk csatlakozott 1963-tól Kristó Gyula (1939–2004), aki Karácsonyi tanítványként került a tanszékre, és kezdetben forrástani, segédtudományi stúdiumokat tanított.²⁴ A 16–17. századi magyar történetet Papp Károly oktatta.²⁵ Az önállóvá váló tanszék az 1960-as években, az időközben nevet változtató egyetem (1963-tól József Attila Tudományegyetem) történelmi folyóiratában, az *Acta Historica*-ban több önálló kötetet is megjelentetett.²⁶

1967-ben a Középkori Magyar Történelmi Tanszék élére a kora újkorral foglalkozó Szántó Imre (1920–1993) érkezett az Egeri Tanárképző Főiskoláról.²⁷ Szántó kandidátusi fokozattal rendelkezvén előbb docensként, később egyetemi tanárként 16 évig, 1983-ig vezette a tanszékét. Szántó Imre a török kor, elsősorban a klasszikus várháborúk, ezen belül különösképpen Eger 1552-es védelme, valamint a végvári rendszer kutatójaként több könyvet és számos tanulmányt publikált.²⁸ Ezenkívül szívén viselte a helytörténet kutatását, helytörténelmi jegyzetet publikált, több település történetét (szűkebb páttriája: Alsópáhok, Hévíz) megírta, számos helytörténelmi monográfiában közreműködött elsősorban a kora újkor története fejezeteinél. Ezenkívül *Acta Historica*-kötetek sorát szerkesztette.²⁹ Nevéhez fűződik annak

¹⁹ Almanach 1971, 80; Kristó 1999, 253; lásd még Kristó 2016, 39–40; forráskiadásai: Karácsonyi 1964; Karácsonyi 1969; Karácsonyi–Szegfű 1999.

²⁰ Kristó 2016, 54.

²¹ Almanach 1971, 116.

²² Kristó 1999, 255.

²³ S. Kiss Erzsébetre Kristó 2016, 40–41; egy fontosabb publikáció a generális kongregációkról: S. Kiss 1971.

²⁴ Almanach 1971, 84; Kristó 2016, 53–54.

²⁵ Kristó 2016, 41.

²⁶ Gaál 1999, 33–34.

²⁷ Almanach 1971, 104–105.

²⁸ Szántó 1971; Szántó 1980; Szántó 1985.

²⁹ Szántó Imre munkásságára, főleg helytörténelmi vonatkozásban lásd Tóth 2011, 389–393.

a levéltári anyagnak a megőrzése, amely az egyetemi levéltárban található és a Történeti Intézetre, különösen pedig a Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék működésére vonatkozik az 1960-as évek második felétől az 1980-as évek közepéig.³⁰ Megjegyzendő, hogy az anyag több szempontú vizsgálatra is alkalmas. Ilyen például az 1967-es oktatási reform tervezete, amely az egyetem szervezeti felépítését, oktatási struktúráját kívánta modernizálni.

Szántó irányítása alatt a tanszék személyi állománya egy fővel, Rákos Istvánnal gyarapodott, aki középkoros kutatóként indult, később azonban 18. századi történetre váltott, helytörténeti monográfiákban e korszak történetét dolgozta fel, és a kora újkori történelem oktatásában vett részt.³¹ Így három középkoros (Karácsonyi Béla, S. Kiss Erzsébet és Kristó Gyula) és két kora újkori magyar történelmet oktató és kutató tanár (Szántó Imre és Rákos István) dolgozott a tanszéken, illetve 1979–1981 között ösztöndíjas gyakornokként Szántó Imre tanítványa, Tóth Sándor László. Utóbbit rövid időre (1981–1983) Csernus Sándor váltotta tanársegédként, aki később a Középkori Egyetemes Történeti Tanszék jeles oktatója lett, a francia–magyar kapcsolatok kiváló kutatója. Időközben a tanszéken egy történeti segédtudományt (is) oktató tanszéki csoport jött létre a fiatalon, 29 évesen kandidátusi, majd 38 évesen akadémiai doktori fokozatot szerző Kristó Gyula (1939–2004) vezetésével.³² A bizantinológus Olajos Terézia (1941–2018) 1975-ben, Petrovics István pedig 1977-ben került a tanszéki csoporthoz munkatársként. A tanszéki csoport később, 1984-ben önálló tanszékké alakult Történeti Segédtudományok Tanszék néven Makk Ferenc (1940–2018) vezetésével.

1983-ban a jeles középkorkutató, Kristó Gyula vette át egyetemi tanárként a Középkori Magyar Történeti Tanszék vezetését. Kristó a magyar középkorkutatás egyik legkiválóbb és legsokoldalúbb alakjaként egyaránt alapvetően fontos műveket alkotott a magyar őstörténet, az Árpád- és Anjou-kori magyar történelem számos területén.³³ Markáns tanszékvezetői tevékenysége (1983–1995) alatt nagymértékben átalakult a tanszék profilja, személyi állománya és összetétele. A tanszék fő profiljává a koraközépkori kutatás vált. 1985-ben Szántó Imre professzor és S. Kiss Erzsébet adjunktus nyugállományba vonult, Karácsonyi Béla pedig az Egyetemi Könyvtár igazgatója lett. Kristó Gyula fiatal oktatókat vett fel maga mellé, Kordé Zoltánt 1982-ben, Koszta Lászlót (1962–2015) 1985-ben, illetve átvette a Történeti Segédtudományok Tanszékről 1984-ben Petrovics Istvánt, 1987-ben pedig Tóth Sándor Lászlót. Az 1980-as évek második felében érkezett a tanszékre Lele József, aki tanársegédként, majd adjunktusként kora újkori magyar történeti témákkal foglalkozott (15 éves háború).³⁴ Ekkor a tanszék hét tagjából négy a magyar középkor (Kristó Gyula, Petrovics István, Kordé Zoltán, Koszta László), három pedig (Rákos István, Tóth Sándor László, Lele József) a kora újkori magyar történelem oktatója és kutatója volt.

³⁰ SZTE Levéltár, Egyetemi Levéltár, Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék anyaga, Szántó Imre hagyatéka, például a 12, 15. dobozok.

³¹ Rákos 1974, 1–32.

³² Az 1977-ben megvédett akadémiai doktori disszertációjának kiadása Kristó 1979.

³³ Hatalmas publikációs tevékenységére vö. Szabados 2005. 160–181; a mennyiségileg (101 könyv vagy könyvméretű tanulmány) és minőségileg is hatalmas életműből néhány jelentős könyv: Kristó 1980; Kristó 1988; Kristó 1996.

³⁴ Lele 1991.

A tanszék Kristó Gyula tanszékvezetése idején fénykorát élte, számos nagy szakmai kihívásnak tett eleget: elindult az *Anjou-kori oklevéltár*, és megjelent Thuróczy János krónikájának kritikai kiadása. Az *Anjou-kori oklevéltár* Kristó Gyula vezetésével 1990-ben szegedi középkorászokból álló kutatói gárdával indult útjára (maga Kristó Gyula hat kötetet publikált). Ugyancsak tanszékeken átnyúló kutatói csoporttal alakult meg a Szegedi Középkorász Műhely, amelynek kiadásában megjelentek a *Magyar Középkortörténeti Könyvtár* sorozat első kötetei. Ebben az időszakban alapvető kiadványok létrehozásában és megjelenítésében működtek közre a tanszék tagjai, így a Thuróczy-krónika szövegéhez Mályusz Elemér által készített kommentárok kiegészítése, véglegesítése, a kommentárok latin nyelvre fordítása és kiadása. Fontos kiemelni az 1994-ban megjelent terebélyes *Korai magyar történeti lexikont*, amelynek címszavait Kristó Gyula főszerkesztésével többségében tanszékünk munkatársai, illetve az egyik társszerkesztő, Makk Ferenc vezette Történeti Segéd tudományok Tanszék középkoros munkatársai írtak.³⁵

Az 1989-es politikai rendszerváltás a tanszék életében is átalakulásokat eredményezett. Az 1989–1990-es tanévtől a tanszék új, máig használatos nevet kapott, Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék lett, tagjai az őstörténettől 1711-ig (a szatmári békéig) tartó korszakot oktatták. Rákos István adjunktus távozása után két főre olvadt a kora újkori magyar történelemmel foglalkozó oktatók száma, a helyére került Dávid Tamás tanársegédként ugyanis középkorásznak számított a confraternitasok kutatójaként. Időközben, 1993-tól az egyetemen beindult a medievisztikai doktori képzés (PhD-program), ami döntően tanszékünk oktatóira alapozódott.

1995-ben, 12 év után Kristó Gyula átadta a tanszékvezetői posztot a magyar őstörténetből kandidátusi fokozatot szerzett Tóth Sándor László docensnek.³⁶ A következő nyolc év (1995–2003) ismét a változások jegyében telt. A távozó Lele József helyére 1997-ben az oszmanista Papp Sándor került, aki 1998-ban szerezte meg PhD-fokozatát a Bécsi Egyetemen.³⁷ Dávid Tamás helyére 1998-ban a lovagrendek kutatója, Hunyadi Zsolt került. A személyi változások ellenére a tanszék fő profilja továbbra is a középkorkutatás maradt. Kristó Gyula már akadémikusként egy medievisztikai kutatócsoportot irányított számos kitűnő fiatal középkorással (Piti Ferenc, Szabados György, Weisz Boglárka, Tóth Ildikó stb.). A tanszékvezető, Tóth Sándor László egyaránt folytatott akkor és a későbbiekben is kora középkori, őstörténeti és török kori kutatásokat is. Számos tanulmányt publikált a 9–11. századi magyar történelemből, őstörténeti monográfiái jelentek meg e korszakból.³⁸ Emellett a 16–17. századi magyar történelemből is több publikációja jelent meg, főképpen a 15 éves háborúval (1593–1606) kapcsolatban, 2000-ben pedig úttörő és alapvető jelentőségű monográfiát tett közzé.³⁹

A tanszék életében a következő jelentős változás 2003-ban történt, amikor Tóth Sándor László átadta a tanszékvezetői stallumot a kiváló egyháztörténésznek, az 1996-ban PhD-fokozatot szerzett Koszta László docensnek. Koszta az egyházszervezettel, hiteleshelyekkel kapcsolatban publikált, kitűnő tanulmányai és monográfiái jelentek meg.⁴⁰ Koszta alkotói

³⁵ KMTL; az enciklopédia keletkezésének történetét összefoglalta emlékiratában Kristó 2016, 94–96.

³⁶ A kandidátusi értekezés kiadott változatára vö. Tóth 1998.

³⁷ Papp 2003.

³⁸ Tóth 1998; Tóth 2010; Tóth 2015.

³⁹ Tóth 2000.

⁴⁰ Koszta 1998; Koszta 2007; Koszta 2013.

szabadsága alatt, a 2006–2007-es tanévben Petrovics István volt a megbízott tanszékvezető. Jóllehet a tanszékot pótolhatatlan veszteség érte Kristó Gyula akadémikus 2004-ben bekövetkezett halálával, Koszta Lászlónak sikerült egy új kutatási irány, a középkori magyar egyháztörténet jegyében műhelyt teremtenie. Koszta építhetett tanítványai, Hunyadi Zsolt és a tanszékre 2004-ben érkező Homonnai Sarolta segítségével. Hunyadi a lovagrendek magyarországi tevékenységét vizsgálva szerzett nemzetközi hírnevet, PhD-disszertációját a CEU-n védte meg, majd a debreceni egyetemen habilitált.⁴¹ Homonnai Sarolta tanársegéd elsősorban a bencések és a 13–14. századi egyházi személyiségek tevékenységét vizsgálta publikációiban.⁴² Egy új kiadványsorozat is elindult, az alapvetően egyháztörténeti indíttatású *Capitulum*. A medievisztikai kutatások erősségét jelezte az is, hogy a tanszék oktatói közül öten kizárólag középkorral foglalkoztak: Hunyadi Zsolt, Homonnai Sarolta, Kordé Zoltán, Koszta László és Petrovics István. Kordé Zoltán a székelység történetének kutatójaként szerzett hírnevet; doktori fokozata és későbbi habilitációja is e témakörhöz kapcsolódik.⁴³ Petrovics István egyetemi pályafutása során a középkori várostörténet elmélyült kutatójaként tevékenykedett, doktori fokozata, habilitációja és publikációi várostörténezsékként tették ismertté.⁴⁴ A két újkorász közül szinte csak Papp Sándor folytatott kora újkori, oszmanisztikai kutatásokat, Tóth Sándor László inkább a magyar őstörténet kutatása felé fordult, miközben az oktatás terén zömmel továbbra is kora újkori kurzusokat tartott.⁴⁵ Homonnai Sarolta folyamatos külföldi kiküldetése idején helyettesítőként, illetve különböző kutatói ösztöndíjak révén hosszabb-rövidebb időre a tanszék munkáját segítette középkorászként az itt doktori fokozatot szerző Gálffy László, Révész Éva, Halmágyi Miklós, kora újkorászként pedig Tóth Hajnalka, Cziráki Zsuzsanna (Papp Sándor tanítványai). Külső óraadóként tevékenykedett a tanszéken a Koszta László által óraadóként meghívott, több könyvet is publikáló Puskely Mária egyháztörténész. Hasonlóképpen külső előadóként több félévben is közreműködött az ELTE doktori iskolájában fokozatot szerző, a 15 éves háború történetét kutató, több tanulmányt és két könyvet is publikáló Bagi Zoltán Péter levéltáros (Tóth Sándor László tanítványa) és az erdélyi történelemmel foglalkozó, Szegeden doktorált Kruppa Tamás főiskolai oktató.

Ezen időszak eredményei közé sorolható, hogy a tanszék ifjabb tagjai sorban PhD-fokozatot szereztek, illetve többen habilitáltak. Koszta László 2013-ban, Papp Sándor pedig 2015-ben szerzett akadémiai doktori fokozatot, majd pedig egyetemi tanári kinevezést. A tanszék oktatói a doktori iskolában a medievisztika mellett már a kora újkori (modernkori) program képzésében is részt vettek, Papp Sándor több tanítványa szerzett kora újkorból PhD-fokozatot ebben az időszakban.

2015-ben Koszta László halálát követően Papp Sándor került a tanszék élére. Papp Sándor oszmanistaként a 16–18. századi Oszmán Birodalommal, az oszmán–magyar történeti kapcsolatokkal foglalkozik, különös tekintettel a muszlim államalakulatok nem muszlim alattvalóinak jogi helyzetére.⁴⁶ A jelenleg is folyó kutatásokat kora újkori magyar, német és oszmán–török forrásnyelvek oktatásával alapozta meg. Magyar történeti kutatásaiban kitün-

⁴¹ Hunyadi 2010; Hunyadi 2019.

⁴² Homonnai 1999.

⁴³ Kordé 1991; Kordé 2001; Kordé 2019.

⁴⁴ Petrovics 1983; Petrovics 2008; Petrovics 2021.

⁴⁵ Tóth 2010.

⁴⁶ Papp 2003.

tett helyet foglal el Nagy Szulejmán magyarországi politikája, a Báthoryak, a Bocskai-felkelés, Bethlen Gábor időszaka, a Rákóczi-szabadságharc oszmán kapcsolatai és a törökországi emigráció története.⁴⁷ A 2013 és 2018 között az általa irányított OTKA-kutatócsoport kora újkorász témát, Simon Reninger konstantinápolyi Habsburg-követ jelentéseinek a kiadását vállalta fel, amelyben PhD-fokozattal bíró munkatársai, Cziráki Zsuzsanna és Tóth Hajnalka is részt vettek, ugyanakkor belefolytak a tanszék munkájába is.⁴⁸ Papp Sándor vezetése alatt jelentősen megerősödtek a kora újkori kutatások, ami a tanszék személyi állományában is kifejeződött. Homonnai Sarolta 2016-os távozása után Cziráki Zsuzsanna és Tóth Hajnalka adjunktusokként kerültek a tanszékre. Cziráki eleinte Erdély és az erdélyi századok 17. századi történetével foglalkozott, jelenleg azonban a Habsburg Monarchia keleti diplomáciai testületére, különös tekintettel a tolmácsokra, vonatkozóan folytat kutatásokat.⁴⁹ Hosszabb ideje az Osztrák Tudományos Akadémia ösztöndíjasaként Bécsben dolgozik. Helyette az Oszmán-kori Kutatócsoport munkatársát, a Habsburg–oszmán határvidéki érintkezést kutató Szabados Jánost alkalmazza a tanszék adjunktusként. Tóth Hajnalka a török kiűzésének időszakát kutatta, jelenleg ezt a témát kiszélesítve a Habsburg–oszmán kapcsolatok történetét vizsgálja a 17. században és a 18. század első felében.⁵⁰ Jelenleg egy temesvári török tolmács kiadatlan leveleskönyvén dolgozik. A tanszék keretein belül 2017 júliusa óta ismét működik akadémiai kutatócsoport Papp Sándor vezetésével, amely jelentős kutatási eredményeket ért el elsősorban a középkori Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia oszmánokkal kötött békeszerződéseinek feltárása és kiadása témájában. A kutatócsoport fiatal tagjai, Bara Péter, Göncöl Csaba, Hadnagy Szabolcs, Juhász Krisztina, Marton Gellért Ernő és Szabados János tovább erősítik nemcsak a kora újkori, hanem a középkori történeti kutatásokat is.⁵¹ Ebben az évben (2022) a kutatócsoport (SZTE–MTA/ELKH Oszmán Kori Kutatócsoport) egy új ötéves projektet indított keresztény–muszlim határokon átívelő levelezés témakörében (Papp Sándor, Göncöl Csaba, Hadnagy Szabolcs, Juhász Krisztina, Marton Gellért Ernő, Szabados János és Kutse Altın).

A tanszék medievisztikai kutatásaiban jelentős előrelépést jelentett, hogy Tóth Sándor László 2017-ben magyar őstörténeti témájú munkájával akadémiai doktori fokozatot, majd egyetemi tanári kinevezést szerzett.⁵² A várostörténész, Petrovics István címzetes egyetemi tanár 2018-ban történt nyugdíjba vonulásával a tanszéken a középkor kutatásának súlya némileg csökkent.⁵³ Ugyanakkor a medievisztikai doktori képzésben Petrovics Istvánnak, Kordé Zoltánnak, Hunyadi Zsoltnak és Tóth Sándor Lászlónak vannak vezetett doktoran-

⁴⁷ Papp 2011; Papp 2015.

⁴⁸ Papp – Cziráki – Tóth – Szabados 2018.

⁴⁹ Cziráki 2006; Cziráki 2011; Cziráki, 2016.

⁵⁰ Tóth H. 2013; Tóth H. 2017; Tóth H. 2020.

⁵¹ Bara Péter 12. századi bizánci történelemből, Hadnagy Szabolcs és Szabados János 17. századi történeti témából szerzett PhD-fokozatot. Juhász Krisztina Bocskai levelezési kapcsolatait, Marton Gellért a 17. századi békék témakörét kutatja, Göncöl Csaba pedig a krími tatárok történetével foglalkozik. Munkáikra például lásd Brandl – Göncöl – Juhász – Marton – Szabados 2019, 113–140; Papp – Sroka – Marton 2021; Papp – Marton 2021.

⁵² Akadémiai doktori értekezésének könyvváltozatára Tóth 2015.

⁵³ Papp – Kordé – Tóth 2018.

dusz hallgatói, akik révén biztosított lehet a középkorász utánpótlás.⁵⁴ Legfrissebb fejleményként a fiatal középkorász, az Angers-i Egyetem és az SZTE doktori iskolájának közös képzésében 2017-ben PhD-fokozatot szerzett Zapala-Maléth Ágnes került a tanszékre, ezzel erősítve a középkori kutatásokat. Kutatási területe I. Károly (1301–1342) és a Szentzék kapcsolatrendszere.⁵⁵

A tanszék 2018-ban új sorozatot indított *Fontes et libri* címmel, amelyben forráskiadásokat, oktatáshoz használható anyagokat és monográfiákat kíván megjelentetni, amelyben már több kötet is napvilágot látott.⁵⁶ A tanszék munkatársai mind az oktatás, mind a kutatás területén széleskörű nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkeznek. Részt vettek és vesznek az egyetemi oktatómunka valamennyi területén (BA és MA képzés, osztatlan tanári képzés, doktori képzés).

Bibliográfia

- Almanach 1971 = *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1970*. (József Attila Tudományegyetem, Szegedi Orvostudományi Egyetem). Szerk. Lisztes L. – Zallár A. Szeged.
- Bagi 2019 = „...*ügy írhasak mint volt...*”. *Ünnepi tanulmányok a 65 esztendő Sándor László tiszteletére*. Szerk. Bagi Z. P. (Fontes et Libri 2.) Szeged.
- Brandl – Göncöl – Juhász – Marton – Szabados 2019 = Brandl, G. – Göncöl, Cs. – Juhász, K. – Marton, G. E. – Szabados, J.: Kommunikation und Nachrichtenaustausch – Verhandlungsstrategie der habsburgischen Seite bei der Friedensverhandlung von Szőny 1627. *Chronica. Annual of the Institute of History University of Szeged* 19: 113–140.
- Cziráki 2006 = Cziráki Zs.: *Az erdélyi szászok története. Erdélyi szász irodalomtörténet*. Kozármisleny.
- Cziráki 2013 = Cziráki Zs.: *Autonóm közösség és központi hatalom. Udvar, fejedelem és város viszonya a Bethlen-kori Brassóban*. (Udvertörténet kötetei 3.) Budapest.
- Cziráki 2016 = Cziráki, Zs.: Language Students and Interpreters at the Mid-seventeenth-century Habsburg Embassy in Constantinople. *Theatrum Historiae* 19: 27–44.
- Deér 1928 = Deér J.: *A magyar törzsszövetség és patrimoniális királyság külpolitikája*. Kaposvár.
- Deér 1938 = Deér J.: *Pogány magyarság – keresztény magyarság*. Budapest.
- Deér 1966 = Deér, J.: *Die Heilige Krone Ungarns*. Wien.
- Erdélyi 1915–1918 = Erdélyi L.: *Magyar művelődéstörténet*. 1–2. Kolozsvár.
- Erdélyi 1930 = Erdélyi L.: *Szent Imre és kora*. Budapest.
- Fedeles–Hunyadi 2019 = *Szent Márton és Benedek nyomában. Tanulmányok Koszta László emlékére*. Szerk. Fedeles T. – Hunyadi Zs. (Fontes et libri 3.) Szeged–Debrecen.
- Gaál 1999 = Gaál E.: A Szegedi Tudományegyetem Acta Historica I–C. számainak története. *AUSz AH* 100.
- Hermann 1973 = Hermann I. E.: *A katolikus egyház története Magyarországon*. München.

⁵⁴ Tóth Sándor László tanítványa, Juhász Péter őstörténeti témájú dolgozattal szerzett PhD-fokozatot 2021-ben.

⁵⁵ A doktori értekezés könyv formában való megjelenésére lásd Maléth 2020.

⁵⁶ Papp – Kordé – Tóth 2018; Bagi 2019; Fedeles – Hunyadi 2019.

- Homonnai 1999 = Homonnai S.: A magyarországi bencések 14. századi reformtörekvései. *AUSz AH* 110: 43–55.
- Hunyadi 2010 = Hunyadi, Zs.: *The Hospitallers in the Medieval Kingdom of Hungary, c. 1150–1387*. (CEU Medievalia 13.) Budapest.
- Hunyadi 2019 = Hunyadi Zs.: *Keresztések, lovagrendek. Válogatott tanulmányok*. (Fontes et Libri 4). Szeged.
- Kis 2022 = *A tudomány szolgálatában két nemzedéken át. A Szádeczky-Kardossok*. Összeállította, szerk. Kis D. D. Budapest.
- KMTL = *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Főszerk. Kristó Gy. Szerk. Makk Ferenc – Engel P. Budapest.
- Kordé 1991 = Kordé Z.: *A székelykérdés története*. Székelyudvarhely.
- Kordé 2001 = *A középkori székelység: krónikák és oklevelek a középkori székelyekről*. Szerkesztette, válogatta Kordé Z. Csíkszereda.
- Kordé 2019 = Kordé Z.: *A székely ispáni méltóság története a kezdetektől 1467-ig*. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 29.). Szeged.
- Kosztá 1998 = Kosztá L.: *A pécsi székeskáptalan hiteleshelyi tevékenysége (1214–1353)*. Pécs.
- Kosztá 2006 = *Tanulmányok Deér József (1905–1972) professzor születésének centenáriuma*. Szerk. Kosztá L. (Capitulum 2.) Szeged.
- Kosztá 2007 = Kosztá L.: *Írásbeliség és egyházzervezet. Tanulmányok a középkori magyar egyház történetéből*. (Capitulum 3.) Szeged.
- Kosztá 2013 = Kosztá L.: *A kalocsai érseki tartomány története*. Budapest.
- Kristó 1979 = Kristó Gy.: *A feudális szétagulódás Magyarországon*. Budapest.
- Kristó 1980 = Kristó Gy.: *Levedi törzsszövetségétől Szent István államáig*. Budapest.
- Kristó 1988 = Kristó Gy.: *A vármegyék kialakulása Magyarországon*. Budapest.
- Kristó 1996 = Kristó, Gy.: *Hungarian history in the Ninth Century*. Transl. Novák, Gy. Szeged.
- Kristó 1999 = Kristó Gy.: Történelem. In: *A Szegedi Tudományegyetem múltja és jelene 1921–1998*. Szerk. Szentirmai L. – Ráczné Mojzes K. Szeged, 249–259.
- Kristó 2016 = Kristó Gy.: *Érték és értelem (Önéletrész korrajzzal)*. Szeged.
- Lele 1996 = Lele J.: Erdély a tizenöt éves háborúban. *Aetas* 6: 103–136.
- Marjanucz – Szabó – Tóth – Vajda 2019 = Marjanucz L. – Szabó P. Cs. – Tóth Sz. – Vajda T.: *A kolozsvári/szegedi Ferenc József Tudományegyetem 1872–1940*. H. n.
- Maléth 2020 = Maléth Á.: *A Magyar Királyság és a Szentszék kapcsolata I. Károly korában (1301–1342)*. Pécs.
- Papp 2003 = Papp, S.: *Die Verleihungs-, Bekräftigungs- und Vertragsurkunden der Osmanen für Ungarn und Siebenbürgen. Eine Quellenkritische Untersuchung*. Wien.
- Papp 2011 = Papp S.: Bethlen Gábor, a Magyar Királyság és a Porta (1619–1621). *Századok* 145: 915–973.
- Papp 2012 = Papp S.: *A Sárközgyek. Egy magyar származású francia államférfi családjának története a 18. század végéig*. Szeged.
- Papp 2015 = Papp S.: *Török szövetség – Habsburg kiegyezés. A Bocskai-felkelés történetéhez*. Budapest.
- Papp – Cziráki – Tóth – Szabados 2018 = Papp, S. – Cziráki, Zs. – Tóth, H. – Szabados, J.: *Everyday Life and Imperial Politics in the Köprülü Era. Reports of the Resident En-*

- voy, *Simon Reniger from Constantinople to the Vienna Court (1649–1660)*. Szeged (Manuscript).
- Papp – Kordé – Tóth 2018 = *Urbs, civitas, universitas. Ünnepi tanulmányok Petrovics István 65. születésnapja tiszteletére*. Főszerk. Papp S. Szerk. Kordé Z. – Tóth S. L. (Fontes et Libri 1.) Szeged.
- Papp – Sroka – Marton 2021 = Papp, S. – Sroka, S. A. – Marton, G. E.: Poland and Hungary between the Habsburgs and the Ottomans: Chapters from the History of Poland and Hungary from the Middle Ages to the Modern Age. *Prace Historyczne* 148: zeszt 4.
- Papp – Marton 2021 = *New approaches to the Habsburg-Ottoman Diplomatic Relations*. Ed. by Papp, S. – Marton, G. E. Szeged, 177–183.
- Petrovics 1983 = Petrovics I.: Az egységesülés útján (1242–kb.1440). In: *Szeged története I*. Szerk. Kristó Gy. Szeged, 347–423.
- Petrovics 2008 = Petrovics I.: *A középkori Temesvár*. Szeged.
- Petrovics 2021 = Petrovics I.: *Várostartó mozaikok. Barangolások a középkori Szegeden és környékén*. Szeged.
- Rákos 1974 = Rákos I.: IV. Béla birtokrestaurációs politikája. *AUSz AH* 47: 1–32.
- S. Kiss 1971 = S. Kiss E.: A királyi generális kongregációk kialakulásának történetéhez. *AUSz AH* 39: 1–56.
- Szabados 2005 = Szabados Gy.: Kristó Gyula publikációi. *Aetas* 20/4: 160–181.
- Szádeczky 1893 = Szádeczky L.: *Erdély és Mihály vajda története 1595–1601. Oklevéltárral*. Temesvár.
- Szádeczky 1913 = Szádeczky L.: *Iparfejlődés és a czéhek története Magyarországon. Okirattárral (1307–1848)*. 1–2. kötet. Budapest.
- Szádeczky 1927 = Szádeczky L.: *A székely nemzet története és alkotmánya*. Budapest.
- Szádeczky-Kardoss 2000 = *Zichy-expedíció, Kaukázus, Közép-Ázsia, 1895. Szádeczky-Kardoss Lajos útinaplója*. Gyorsírásból megfejtette Schelken P. Szerk. Erdélyi I. – Joó I. Budapest.
- Szántó 1971 = Szántó I.: *Eger vár védelme 1552-ben*. Eger.
- Szántó 1980 = Szántó I.: *A végvári rendszer kiépítése és fénykora Magyarországon 1541–1593*. Budapest.
- Szántó 1985 = Szántó I.: *Küzdelem a török terjeszkedés ellen Magyarországon. Az 1551–52-es várháborúk*. Budapest.
- Tóth 1998 = Tóth S. L.: *Levediától a Kárpát-medencéig*. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 14.) Szeged.
- Tóth 2000 = Tóth S. L.: *A mezőkeresztesi csata és a tizenöt éves háború*. Szeged.
- Tóth 2010 = Tóth S. L.: *A honfoglalástól az államalapításig. A magyarság története a X. században*. Szeged.
- Tóth 2011 = Tóth S. L.: Prof. dr. Szántó Imre (1920–1993). In: *Honismeret Csongrád megyében (1969–2011)*. Szerk. Pál Lászlóné Szabó Zs. – Gergelyné Bodó M. (Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből 39.) Szeged, 389–393.
- Tóth 2015 = Tóth S. L.: *A magyar törzsszövetség politikai életrajza. A magyarság a 9–10. században*. Szeged.
- Tóth H. 2013 = Tóth H.: *A Kanizsával szembeni végvidék gyöngyösi Nagy Ferenc levelezése tükrében (1683–1690)*. Szeged.

- Tóth H. 2017 = Tóth H.: A vasvári békekötésig vezető út: Oszmán–Habsburg diplomáciai lépések a béke megújítására, 1662–1664. In: *A szentgotthárdi csata és a vasvári béke. Oszmán terjeszkedés – európai összefogás*. Szerk. Tóth F. – Zágorkhidi Czigány B. Budapest, 319–338.
- Tóth H. 2020 = Tóth, H.: Entstehung eines auf Osmanisch verfassten Friedenskonzepts: Ein Beitrag zu der Vorgeschichte des Friedens von Eisenburg 1664. In: *Ottomans – Crimea – Jochids: Studien in Honour of Mária Ivanics*. Ed. Zimonyi, I. Szeged, 311–324.
- Vajda 2020 = Vajda T.: A kolozsvári egyetem elfoglalásával okozott sérelmek, kulturális és anyagi károk. *Somogy* 48/4: 16–33.
- AUSZ AH = *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*.